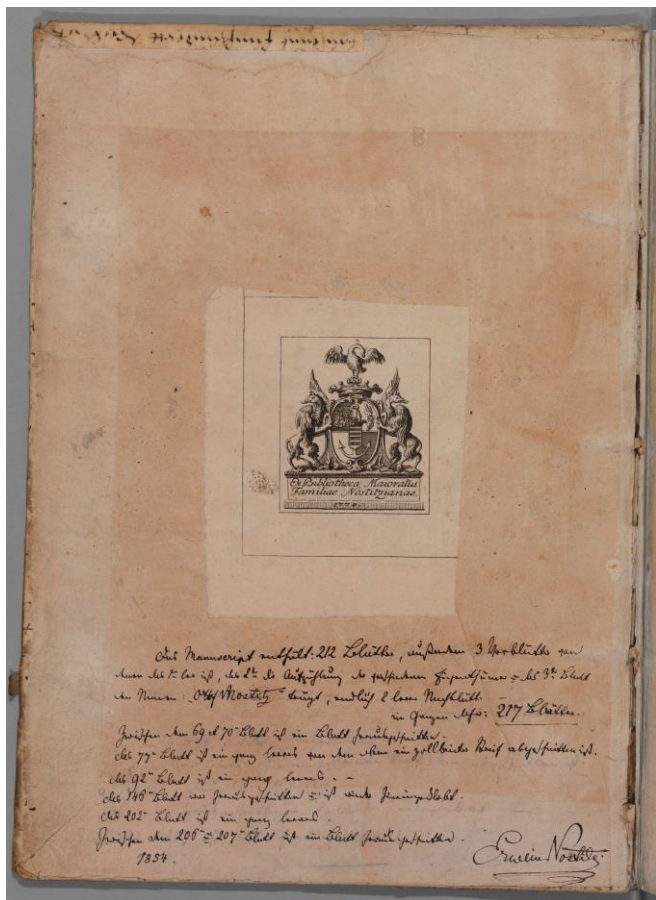

**KOPERNIK W HISTORIOGRAFII XIX I
POCZĄTKÓW XX WIEKU – PRZEDMIOT
SPORÓW, ANALIZ I UPAMIĘTNIANIA.**

**KRZYSZTOF ZAMORSKI
INSTYTUT HISTORII
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO**

AUTOGRAF „DE REVOLUTIONIBUS” I OKŁADKA CD PIERWSZEGO POLSKIEGO RĘKOPISU ZDIGITALIZOWANEGO W CAŁOŚCI. BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA, KRAKÓW

Instalacja programu:

1. Włóż dysk do czytnika CD-ROM Windows 3.1x:
2. W oknie menedżera programów z menu "Plik" wybierz polecenie "Uruchom"
3. W polu "Polecenie" wpisz **D:\setup** (gdzie "D" jest oznaczeniem literowym czytnika CD-ROM)

Windows 95:

2. Kliknij przycisk "Start", a następnie polecenie "Uruchom"
3. W polu "Otwórz" wpisz **D:\setup** (gdzie "D" jest oznaczeniem literowym czytnika CD-ROM)

4. Kliknij OK
5. Postępuj dalej wg instrukcji na ekranie

Uruchomienie programu:

1. Włóż dysk do czytnika CD-ROM Windows 3.1x:
2. W oknie menedżera programów kliknij dwukrotnie ikonę "De revolutionibus", która znajduje się w oknie grupy "Copernicus"

Windows 95:

2. Kliknij przycisk "Start", a następnie wskaż "Programy"
3. Wskaż "Copernicus", a następnie kliknij "De revolutionibus"

Setting up the program:

1. Insert disc into CD-ROM drive Windows 3.1x:
2. In the Program Manager window click File to display the File menu, and then click Run
3. In the Command Line box type **D:\setup** (where D is the letter of your CD drive)

Windows 95:

2. Click the Start button, and then click Run
3. In the Open box type **D:\setup** (where D is the letter of your CD drive)

4. Click OK
5. Follow the instructions that appear on the screen

Starting the program:

1. Insert disc into the CD-ROM drive Windows 3.1x:
2. In the Program Manager window double-click the "De revolutionibus" icon. The icon is in the "Copernicus" group

Windows 95:

2. Click the Start button, and then point to Programs
3. Point to Copernicus, and then click "De revolutionibus"

Kierownictwo projektu : Rafal Rybicki
Opracowanie graficzne : Agata Siwek, Mateusz Śródoń
Programowanie : Rafal Rybicki, Jacek Kołodziejczyk
Konsultacja wydawcy : Anna Z. Kozłowska

196 D 436/58

PROPOZYCJE PERIODYZACJI BADAŃ HISTORIOGRAFII KOPERNIKANSKIEJ W POLSCE

- od 1795 do 1918,
 - 1918-1945,
 - 1945- 1989,
 - 1989 do czasów współczesnych.
- od końca XVIII do 1873,
 - od 1873 do wybuchu II wojny światowej,
 - historiografia czasów II wojny światowej,
 - historiografia epoki PRL (1945-1989),
 - 1989 do czasów współczesnych.

Kokowski Michał, Co dalej z Kopernikiem? Historia. Stan aktualny i perspektywy badań kopernikańskich, Polska Akademia Umiejętności. Prace Komisji Historii Nauki PAU, T.XI: 2012, 54.

Moje propozycje periodyzacji badań historycznych nad Mikołajem Kopernikiem.

„KOPERNIKIJANA” W POLSKIEJ HISTORIOGRAFII OD KOŃCA XVIII DO 1873 R. JABŁONOWSKI

Józef Aleksander Jabłonowski 1711- 1777

„ Wydał on aż dwie książki poświęcone teorii Kopernika, przy czym jest to właściwie tylko jedna książka w dwóch redakcjach. [...] Kołłątaj uważał, że Jabłonowski książkę tę kupił po prostu od jakiegoś uczonego Włocha i następnie ogłosił pod własnym nazwiskiem. Jakby jednak nie było, książka ukazała się w kilku wydaniach i spełniła wyznaczoną jej rolę. Wydanie z 1763 r.. Jabłonowski dedykował papieżowi.”

Barbara Bieńkowska, Kopernik i heliocentryzm w polskiej kulturze umysłowej do końca XVIII wieku, Studia Copernicana, t.3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1971, 222.

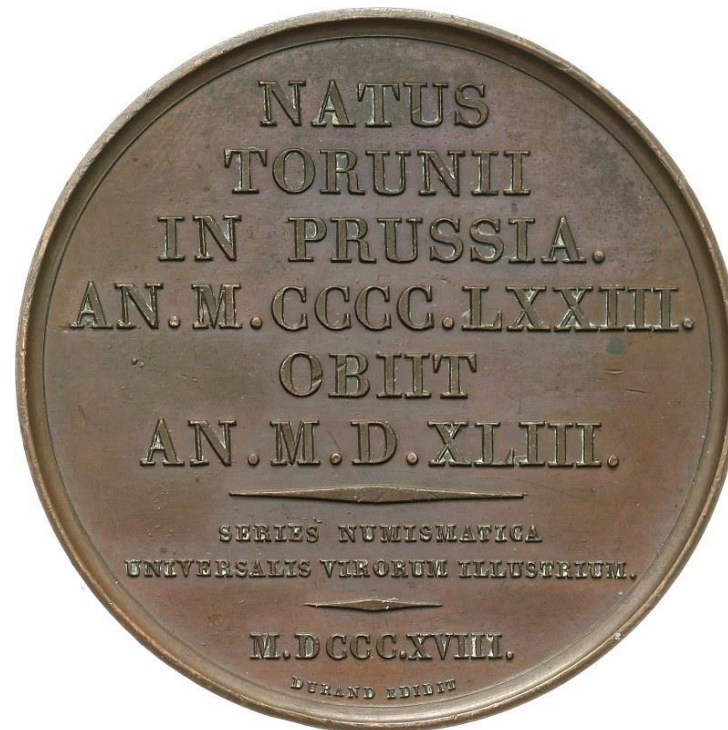

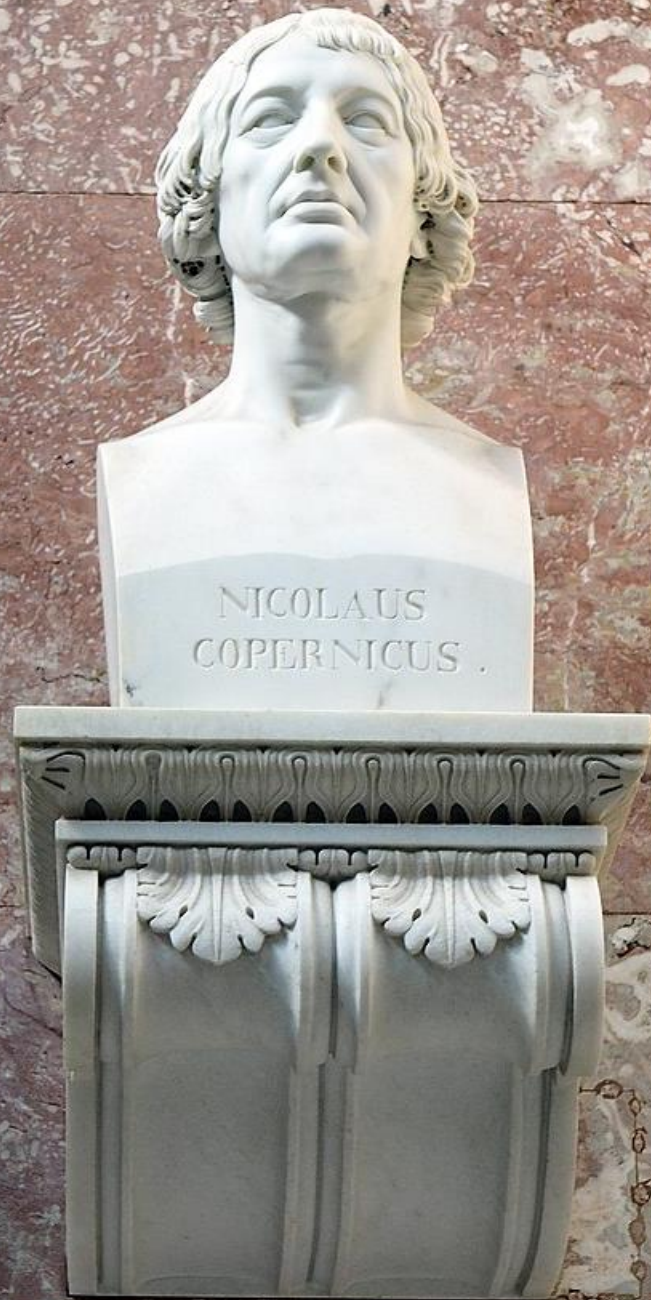
„KOPERNIKIJANA” DO 1873 _ JAN ŚNIADECKI _ ”O KOPERNIKU”

- *Oddając hołd winnej pochwały Mikołajowi Kopernikowi, pokazać, jak wiele mu winne były nauki matematyczne, mianowicie astronomia w wieku, w którym żył, z których poprzedników i jakim sposobem korzystał, i jak wiele mu są winne w czasie teraźniejszym?*
- Jan Śniadecki, *O Koperniku*, Mirosława Chamcówna oprac. i wstęp, wstęp: XXXVI, tekst rozprawy: strona tytułowa.

„KOPERNIKIJANA” DO 1873 R.
MEDAL KOPERNIKA Z 1818 I 1820 R. AUTORSTWA DURANDE’A I PETITE’A

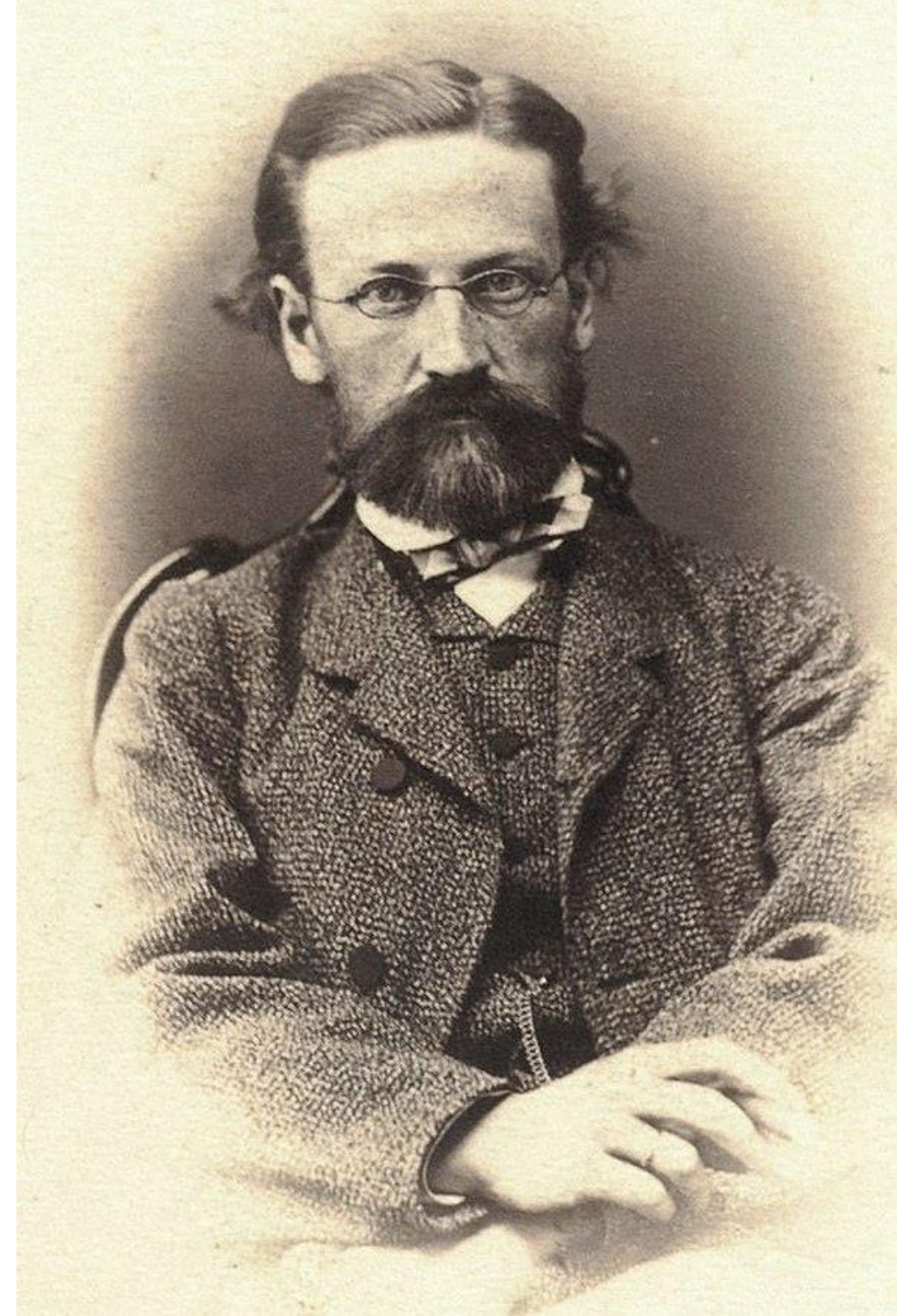
„KOPERNIKIJANA” DO 1873 R.
BIUST KOPERNIKA W WALHALII
(1807- JOHANN GOTFRIED SCHADOW)

„KOPERNIKIJANA” DO 1873 _ POMINKI KOPERNIKA: KRAKÓW (1823), WARSZAWA (1830), TORUŃ (1853)

„KOPERNIKIJANA” DO 1873
OJCOWIE POLSKIEJ NAUKI HISTORYCZNEJ: JOACHIM
LELEWEL (1786-1861) I JÓZEF SZUJSKI (1835-1883)

„KOPERNIKIJANA” DO 1873
R. KS. IGNACY POLKOWSKI
(1833- 1888)

Polkowski przygotowywał wielkie rocznicowe obchody w Toruniu w 1873 r..To na tę uroczystość miał Jan Matejko namalować obraz, nie zdążył z nim,

Kopernik w naukowej historiografii
polskiej epoki historyzmu

Ludwik Antoni Birkenmajer
(1855-1929)

Foto: Narodowe Archiwum Cyfrowe

KOPERNIK W NAUKOWEJ HISTOIGORAFII POLSKIEJ EPOKI HISTORYZMU

- *Dwa dające się tutaj dostrzec momenta: narodowości wielkiego męża będące tłem jego wychowania, kształcenia się i późniejszej działalności obywatelskiej, a powtóre [sic!] genezy nieśmiertelnego odkrycia i tego wewnętrznego procesu, który akt jego myśli ostatecznie w czyn widomy zamienił, jedną z tajemnic przyrodzie wydarł, a tak sam stał się pamiętnym faktem historycznym, dwa – mówię- te różne momenta, bywały w życiorysach bardzo nierównomiernie uwzględniane. Brak należytej normy w stosunku do wzajemnym obojga, nie mógł z pewnością wyjść na korzyść wiernego przedstawienia całej postaci”*
- Ludwik Aleksander Birkenmajer, ze wstępu do „Kopernik. Część pierwsza. Studia nad pracami Kopernika oraz materiały biograficzne, Kraków, Skład Główny Księgarni Wydawniczej Polskiej, MCM.

KOPERNIK W NAUKOWEJ HISTOIGORAFII POLSKIEJ EPOKI HISTORYZMU

O wartości *De Monetae cudendae ratio* pisali ekonomiści polscy przełomu wieków. Mamy tu prace ludzi tak zasłużonych dla rozwoju tej dyscypliny wiedzy oraz początkującej historii gospodarczej jak:

- Stanisław Głębiński, 1862- 1942, profesor ekonomii politycznej na UJK we Lwowie,
- Marian Gumowski, 1881- 1964, najwybitniejszy dotąd historyk numizmatyki polskiej, profesor UMK w Toruniu,
- Adam Szelański, 1873- 1971, wybitny historyk UJK, kierownik katedry historii gospodarczej przed objęciem jej przez Bujaka czy
- Adam Krzyżanowski, 1873- 1963, profesor i rektor UJ, prezes PAU.

KOPERNIK W NAUKOWEJ HISTORIOGRAFII POLSKIEJ EPOKI HISTORYZMU
FRANCISZEK BUJAK (1875- 1953)

„Musimy stwierdzić, że są u Kopernika wyraźne zarysy pieniądza substancjalnego i teorii ilościowej pieniądza. Dalej musimy stwierdzić, że nie komu innemu tylko Kopernikowi powinien przysługiwać tytuł twórcy prawa złego pieniądza [...], on je bowiem nie tylko samodzielnie sformułował, ale też pierwszy szczegółowo zanalizował.”

Franciszek Bujak, Traktat Kopernika o monecie, w: Mikołaj Kopernik. Praca zbiorowa, Książnica Polska Lwów-Warszawa 1924, 102

JEREMIEGO WASIUTYŃSKIEGO (1907-2005) WALKA Z MITEM KOPERNIKA

O narodowości Kopernika pisano niegdyś tak wiele sprzecznych rzeczy i z tak nadmiernym zapałem, że do tematu tego powraca się i dzisiaj z niechęcią. A przecież w literaturze polskiej sprawa ta nie została wyjaśniona wszechstronnie; skierowano patriotyczne reflektory na stosunek Kopernika do Zakonu Krzyżackiego, chowając w głębokim cieniu rodzinę, przyjaciół a nawet pisemne wypowiedzi wielkiego astronoma [...] Kim więc był Kopernik? Patriotą pruskim, lojalnym obywatelem polskim z pochodzenia niemieckojęzycznym mieszczaninem toruńskim. Jako człowiek średniowiecza nie odczuwał potrzeby bliższego określenia swej narodowości. Związany był z polonofilską częścią patrycjatu pruskiego (Gisowie, Ferberowie, Allenowie, Watzenrodowie) ale rygorizm katolicki Dantyszków i Hozjuszków oraz intrygi Płotonowskich oziębiły niewątpliwie jego stosunek do Polaków.

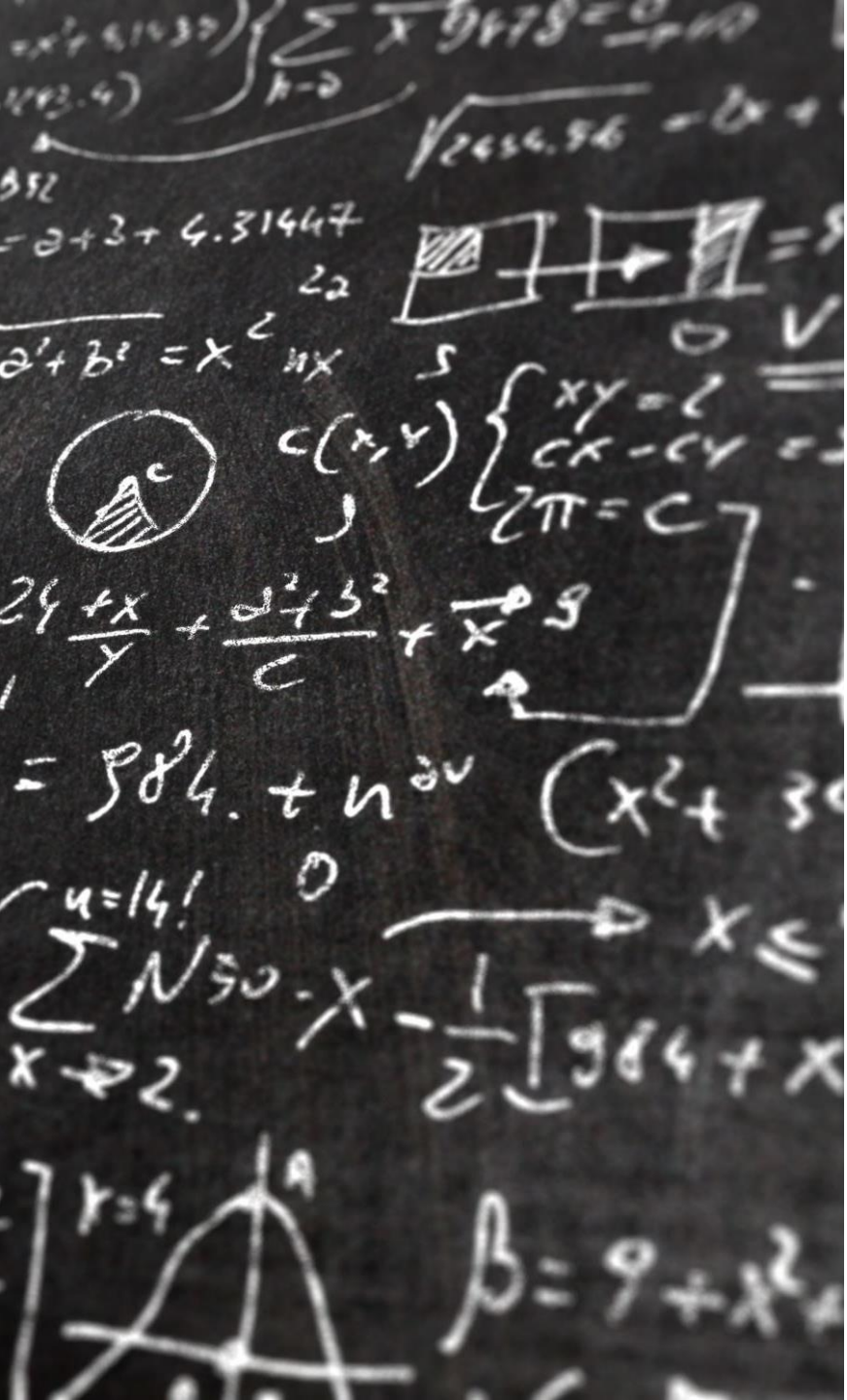
Jeremi Wasiutyński, Spór o narodowość Kopernika, Prosto z Mostu, 23 VIII 1936, nr 37 (91)

PODSUMOWANIE ROZWAŻAŃ.WNIOSEK I

Jak łatwo zauważyć postęp wiedzy o Koperniku w całym badanym okresie był niewątpliwy. Problemem pozostanie na ile jednak działo się wyłącznie przy udziale historyków a na ile postęp ten wynikał w rozwoju nauk przyrodniczych, a z czasem z powstania i rozwoju nauk społecznych,

Nie można jednak nie widzieć różnicy w podejściu do historycznych badań nad czasami Kopernika i nim samym pomiędzy Adamem Naruszewiczem, Joachimem Lelwelem, Domikiem Szulcem, Julianem Bartoszewiczem a Józefem Szujkim. Szujski słusznie zauważył ograniczenia poznania historycznego w badaniach kopernikańskich, którym był brak wiedzy z zakresu nauk przyrodniczych. Historiografia nasza problem ten przełamała dzięki Ludwikowi Antoniemu Birkenmajerowi. To dzięki niemu na przełomie wieków osiągnie ona w pełni profesjonalny wymiar. Trudno też nie dostrzegać faktu, że pod koniec XIX stulecia i w okresie międzywojennym profesjonalne stanie się podejście do Kopernika w wydaniu świeżo powstałej historii gospodarczej (Franciszek Bujak, Adama Szelański, Marian Gumowski).

PODSUMOWANIE ROZWAŻAŃ.WNIOSK II

Z historycznego punktu widzenia badania kopernikologiczne pozostają w dużej mierze badaniami pamięci historycznej. Dzieje się tak dlatego, że **Kopernik od kilku wieków jest w Polsce miejscem pamięci**. Od końca XVIII stulecia jako miejsce pamięci staje się istotnym punktem odniesienia w kształtowaniu tożsamości najpierw Polaka jako obywatela Rzeczypospolitej (koniec XVIII stulecia) a potem z coraz większą intensywnością tożsamości narodowej w rytm kształtowania się jej w wieku XIX ze szczególnym nasileniem w drugiej jego połowie. Kopernik jako miejsce pamięci jest ważnym punktem odniesienia konfliktowej pamięci polsko- niemieckiej.

PODSUMOWANIE ROZWAŻAŃ. WNIOSEK III

Jak w literaturze historycznej zmieniały się formy upubliczniania obrazu Kopernika?

Jeśli pominąć zmiany formy przekazu (obok tekstów w czasopismach i rozprawach naukowych wydawanych drukiem coraz większy udział pracy periodycznej i codziennej) są tu zarówno zmienne jak i bardzo trwałe elementy. W fazie przednaukowej historycy niezależnie od poważnych rozpraw nie uciekali od popularyzatorskich form prezentacji Kopernika. Ciekawym tego przykładem jest fakt, iż stał się on inspiracją do pisania sztuk scenicznych dla Józefa Szujskiego czy Ludwika Hieronima Morstina. Ta popularyzatorska rola zostaje z czasem zastąpiona przez czasopisma popularne, zaś prace naukowe zaczynają nabierać coraz większego znaczenia jako specyficzna i na swój sposób bardziej wysublimowana forma przekazy wiedzy o Koperniku i jego działalności. Równocześnie nie maleje rola i znaczenie towarzystw naukowych.